

vičnom ili pozvati dotičnog ljekara pismenim pozivom potpisanim od predsjednika suda ili njegovog zamjenika pod zasebnim brojem naznačivši u istom pozivu dan i sat kad ima ljekar da se predstavi sudu kao što u kratko i predmet njegovog saslušanja.

Ove će se naredbe strogo pridržavati od sada u buduće sud, jer će se usljed eventualne žalbe sanitetskog odjeljenja Min. Unutrašnjih Djela pozvati sudski starješina na odgovornost.

Upravitelj Min. Pravde
Dr L. Vojnović

Ova dokumenta imala su izvanredan uticaj na mjerodavne faktore, koji su sudsko vještačenje shvatili kao neminovnost i dali mu svoje pravo mjesto u Zakonu o sudskom postupku.

LITERATURA

¹ „Republika“, Nekrolog dr B. Perazića, 13. VII 1954. god., Beograd. — ² Neobjavljeni dokument: Expertiza dr B. Perazića nekog materijala kojega vraćare daju ženama u svrhu pobačaja. Materijal Velikog Suda na Cetinju 15. IV 1900. god. Državni arhiv, Cetinje. — ³ Neobjavljeni dokument: Akt Velikog suda na Cetinju br. 2591 od 25. XI 1900. god. upućen Šefu saniteta dr Peraziću. — ⁴ Neobjavljeni dokument: Žalba dr Perazića Ministarstvu Unutrašnjih poslova na postupak Velikog Suda na Cetinju, u vezi medicinskog vještačenja. — ⁵ Neobjavljeni dokument: Naredba o upotrebi ljekara kao vještaka br. 1929 od 1900. god. Cetinje, 3. I 1901. god. Upravitelja Ministarstva, Pravde dr Vojnovića, Cetinje. — ⁶ Neobjavljeni dokument: Naredba br. 34 od 9. I 1901. god. o tome kako se imaju pozivat u Sud ljekari. Državni arhiv, Cetinje. — ⁷ Zakon o sudskom postupku, Cetinje, 1905, god.

THE FIRST FORENSIC MEDICINE EXPERTISE IN CRNA GORA

Filip ŠOĆ

The author presents biographical data and information about the professional-scientific methods of Dr. B. Penezić, initiator and establisher of forensic medicine expertise in Crna Gora.

From unpublished archival document, it is evident that, by 1900, the need for expertise in medical jurisprudence had become necessary in determining material facts. Dr. Penezić quotes that two documents submitted by the Great Court to him, as Head of the Sanitary unit, gave him the idea to argue for legalizing the status of forensic medicine.

The first document refers to knowledge about a certain substance which was given by medical quacks as a miscarriage-provoking medicine. The second deals with a lawsuit between two women accusing each other of giving birth to an illegitimate child. Both are issues on which opinions by Dr. Penezić were asked by the Great Court at Cetinje.

These documents had particular impact on the authorities, who accepted the necessity for expertise in forensic medicine, and gave it adequate provision in the Law on Court Procedure.

(Rad je primljen u Uredništvu 31. XII 1980. god.)

Kosta POPOV, Đorđe ANTIĆ, Vojislav SMILJANJIĆ
i Vladimir BLANUŠA

„OMLADINA TREBA DA RAZMIŠLJA O ŽENIDBI“ IZ ZBIRKE NEOBJAVLJENIH MEDICINSKIH RADOVA DR RADIVOJA SIMONOVIĆA

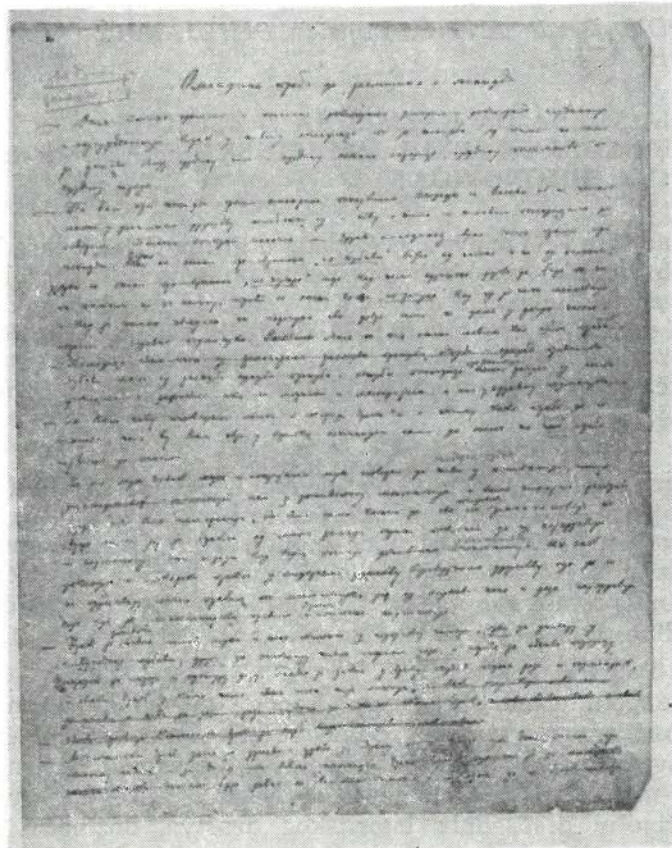
Dr Radivoj Simonović spada u grupu Srba lekara Vojvođana, zdravstvenih radnika narodnih prosvetitelja, koja je započela svoj rad sa dr Konstantinom Peičićem¹, koji je zajedno sa dr Ljubomirovom Nenadovićem od 1870. do 1873. god. izdavao časopis „Domaći lekar“², pa preko dr Milana Jovanovića-Batuta^{3,4,5} i njegovog časopisa „Zdravlje“, koji je počeo da izlazi u Somboru 1880. god.⁶, a koji izlazi i danas, i mnogih drugih slavni lekara Srba-Vojvođana.

Dr Simonović je rođen u Ledincima u Sremu 17. VIII 1858. god. u pravničkoj porodici u kojoj je bilo petoro braće. Od njih su trojica bila lekari, a dvojica pravnici. Osnovnu školu završio je u Sremskoj Kamenici, gimnaziju u Novom Sadu, a Medicinski fakultet u Beču. Za doktora medicine promovisan je 26. III 1887. god. Doživeo je duboku starost, 92 godine. Poslednjih 54 godine života, tj. od 1896. do 21. VII 1950. god., kada je umro, proveo je u Somboru.

Bio je polimorfno obrazovana ličnost, visoko kulturnan kao i sve učene ličnosti onoga vremena. Bavio se ne samo zdravstvenim, već i opštim prosvetivanjem naroda. Za života je bio veoma cenjen, pa su mu dodeljivane mnoge počasti: bio je počasni član Književnog saveta Matice Srpske, doživotni predsednik Istorijškog društva, doživotni predsednik Crvenog krsta, počasni predsednik Geografskog društva Srbije, počasni predsednik Planinarskog društva Srbije, itd.

Dr Simonović je napisao i publikovao oko 70 radova iz domena medicine, geografije, geologije, geomorfologije, planinarstva, etnologije, istorije, fotografije, književnosti. Međutim, ne može a da se ne primeti relativno mali broj publikacija iz domena medicine, iako je po profesiji bio lekar. Štampano je svega 8 njegovih medicinskih publikacija. Ova nas je činjenica posebno zainteresovala, pa smo doznali da je dr Simonović imao običaj da poklanja popularne medicinske članke, umesto da ih daje u štampu. Zbog čega je on to činio? Zato što u to vreme nije izlazio ni jedan popularni medicinski časopis, na srpskom jeziku koji bi vršio zdravstvenu propagandu. Svoje medicinske publikacije približio je narodu time što ih je poklanjao popularnim ljudima, kao što su bili apotekari, advokati, sveštenici i drugi. Oni su te radove čitali u krugu svojih prijatelja, zatim ih preporučivali, pa je zdravstvena propaganda na ovaj način postizala svoj cilj.

Mr pharm. Đorđe Antić, tada vlasnik II Somborske apoteke — „Varoške apoteke” dobio je na poklon od dr Simonovića 3, rukom pisana popularna medicinska članka, među kojima i članak „Omladina treba da razmišlja o ženidbi”, napisan 1898. god. (slika br. 1).



Slika br. 1. Rukopis rada dr Radivoja Simonovića (1858—1950) „Omladina treba da razmišlja o ženidbi”. Rad je pisan i u rukopisu poklonjen mr farm. Đorđu Antiću, vlasniku „Varoške apoteke” u Somboru. Rad je čitan po salonima, kafanama, i drugim mestima, te je na taj način vršeno zdravstveno prosvetavanje i uzdizanje zdravstvene kulture.

Ovim našim radom želimo da te neštampane članke spasemo od zaborava i propadanja.

Treba imati u vidu da je publikacija pisana u vreme kada su običaji i način života bili različiti u odnosu na današnje, to je bilo vreme u kojem je žena bila obespravljena u odnosu na javni život i kada je muškarac stajao na pijedestalu. Društvo je bilo strogo klasno podeljeno, teško se prelazilo iz jedne klase u drugu.

Delokrug žene svodio se na vođenje domazluka. Ona nije zarađivala za održavanje kuće, odnosno porodice. Ženska deca posle završene osnov-

ne škole, ako su imale materijalnih mogućnosti, završavale su Srednju, zatim Višu devojačku školu, u kojima su se osposobljavale za vođenje domazluka, othranjivanje i vaspitanje dece, za „priyatno” ophođenje u društvu u vođenju zanimljivih „inteligentnih” konverzacija, jednom reči, žena je pomagala da muž napravi što je moguće veću karijeru.

Muškarac je bio taj koji je radio van kuće, zarađivao i materijalno izdržavao porodicu.

Kroz ceo XIX vek žene nisu imale pravo upisa na Univerzitet. Od 1895. god. ženama je odobren upis na Filozofski, a iste godine nešto kasnije i na Farmaceutski fakultet⁷. Od 1900. god. pojedinačno se dozvoljava i ženama studiranje medicine, pod uslovom da Fakultetski savet preporuči kandidatkinju Ministarstvu, pa ako ovo da odobrenje, tek tada savet izdaje dozvolu za upis na Medicinski fakultet. Tako se upisala i dr N a d a Č o v i ć, prvi Somborski hirurg, i prvi hirurg žena u Vojvodini.

Punu slobodu studiranja žene su dobile tek 1904. god.

Od žena jedino su slobodu školovanja na Budimpeštanskom fakultetu u XIX veku imale babice, njih je do 1850. god. diplomiralo 2657⁸.

U daljem tekstu iznosimo popularni medicinski članak, sa svrhom zdravstvene propagande i zdravstvenog prosvetavanja, a u cilju uzdizanja zdravstvene kulture, pisanog 1890. god. u Somboru od strane dr S i m o n o v i ć a.

Dr. Radivoj Simonović
Pisano 1899. god. u Somboru.

OMLADINA TREBA DA RAZMIŠLJA O ŽENIDBI

Osim ispita zrelosti i polaganja doktorata najvažniji i najsudbonosniji korak u životu omladinaca je ženidba, jer time ne samo da rešava svoju sudbinu, nego i sudbinu ostale porodice, sudbinu potomstva pa i sudbinu naroda.

Baš pri ženidbi omladina greši ponajviše. Izgredi „in baccho et in venere” u današnjem društvu su neizbežni i neću o njima i njihovim posledicama da govorim. Telesno zdrav ili potpuno izlečen omladinac vrlo često greši pri ženidbi. Jedan se oženi pre vremena „od ljubavi” a ne „od pameti” drugi se oženi pre vremena „iz nužde”, onda kada nema određene ruke da bira ni „po pameti” ni „po računu”, a treći se oženi kasno „iz računa”, kada mu je nagon malaksao. Tada mu je pamet tako dobro ovladala da je sve dobro izračunao, samo nije uzeo u obzir navike strasti starijih godina i nije mislio na zdravije podmlatka. Malo se njih ožene sasvim kao što treba. Posledica svega toga su razočaranja, razljuba, preljuba, obljuba i odljuba. Posledice prevelikih računa su često defekti ako ne moralni i materijalni, a ono u zdravlju podmlatka.

Brak je doživotni savez između muža i žene, sklopljen u trojakoj nameri: prvo da uživaju u međusobnoj ljubavi, drugo da olakšaju život podelom rada, a treće da obnove porodicu, da narode i odneguju decu. Glavno je dakle u braku ljubav, podela rada i pođmladak, a svaki brak u kojem toga nema nije potpun.

Monogamski brak unela je i Država i Crkva u odbranu, i da bi se što bolje pazilo pri sklapanju toga saveza, i da bi bračni savez što više imponirao, udešeno je da venčanje bude javno, sa velikom pompom i paradom, da bi se brak smatrao kao neka svetinja koja treba da traje do smrti. Razvod braka ili se uopšte ne dopušta ili nailazi na velike prepreke.

Iskustvo je dokazalo da samo monogamija može zadovoljiti sve slojeve društva i da se vrhunac sreće i blaženstva može uživati samo u monogamskoj porodici.

Evo kako to treba da biva, muž treba da voli i ljubi svoju ženu i da je odeljuje od ostalih žena, a to može biti samo tada, ako mu se žena, kao žena dopada i ako ju je sam izabrao po svojoj volji, a ne po tuđem naređenju. Muž treba

da se brine za održavanje porodice i za njihovo potomstvo. On radi van kuće, da bi zaradio za održavanje kuće i porodice. Posle obavljenog posla muž provodi vreme u kući u društvu žene i dece i sa njima uživa ovaj svet, s njima ide u pozorište, na besede, u goste itd. Ako se muž, promene radi, gde god van kuće u društvu, ili u kafani zabavi, glavno je da na tom drugom mestu nema većeg i slađeg uživanja nego što ga ima kod svoje kuće, bekrijanje i lumpovanje, bečarluk i poganluk van kuće ruši celu porodicu.

Žena treba da svoga muža voli i ljubi, i da ga poštuje, a to može samo onda ako joj se muž dopada, i ako je svojevolejno pristala na brak, a ne ako je gonjena po sili i iz nužde. Žena treba da radi u kući i da upravlja domazlukom, da se muči pa da decu rađa i da odgaja, a na to je goni ljubav. Muž treba da je ženi autoritet, ženi treba da je najveće uživanje u zagrljaju muža. Žena treba sebe da ukrašuje nakitom da bi se dopala svome mužu, a kuću da krasí lepim ručnim radovima da bi se mužu milila kuća, ako ode na razgovor van kuće ili u društvo na drugom mestu, ne sme imati većeg uživanja nego što ga ima u svojoj kući. Emancipacija, prosveta, nauka, ženski umni rad i zarada za porodicu, i za narod ne vrede mnogo. Uživanje gospoda po kupkama i zabavama bez muža ruši porodicu.

Kod zdravih naroda pa i kod Srba, muž kao telesno i umno jači, aktivniji i odvažniji, treba sam sebi ženu da nabira. Već sama reč oženiti se znači, steći ženu isto kao okučiti se i onovčiti se. Žena telesno i umno slabija mora da se predaje i udaje.

Danas je običaj da momak izabere devojkicu, koja mu se dopadne, pa je zaprosi i ako se devojkicu momak dopadne onda se pogađaju, a što je najvažnije da se momak omladinac mora pokazati da je zaslužio devojkicu da dobije, a devojkicu obično svojim mirazom „kupuje“ muža. Kako sve to biva treba sami da proučavate i saznate. Ja ovde samo hoću da vam kažem na što treba da pazite kada tražite i birate devojkicu sebi za ženu.

Najgore prolaze oni omladinci koji se zanesu i ožene siromašnom devojkicom iz najnižeg staleža. Glavni uzrok tome je što takva devojkica i ako je dobra, zavadi muža sa rodbinom, koja ne može da pojmi da devojkica iz nižeg staleža može da bude dobra. Pa sada još zamislite kako prolazi zanesenjak koji uzme sirotu tuđinku iz najnižeg staleža, taj se zavadi sa „celim svetom“. Nemojte biti mekušci i pevati na srpskom jeziku, sentimentalne pesme o dobrim, vrednim, i nesretnim „šveljama Bečkim“. Pustite neka Nemci za njihovim sudbinama nariču, a vi „gazitite napred“. Ako hoćete ja ću vam matematički izračunati da tuđe švelje ne mogu biti ni blizu tako dobre kao naše gospodske, trgovačke, zanatlijske i ekonomske kćeri. I naše švalje su daleko bolje nego tuđe visokovaroške.

Iz kakve porodice treba da se ženi omladina? Na to pitanje sumaran odgovor je vrlo lak. Iz porodice koja je telesno, duševno i ekonomski zdrava.

Ako proučite neke narodne poslovice, onda ćete videti kako naš narod pazi iz kakve će porodice uzeti devojkicu: „kud će iver od klade, kakva matka takva Katka, kakva majka takva i devojkica, sadi kosu iz temelja, ženi se iz plemena, nek je od roda, da je roda od groma, i druge razne poslovice koje ukazuju da treba paziti na pleme, rod, oca i mater. U tim poslovicama vidi se još nešto. Narod traži ženu od karaktera pa makar bila besna i zla u kući, opet je bolja u kući nego prevrtljiva bez karaktera.

Pametnan čovek ako ne sebe radi, a ono barem dece radi, kada se ženi treba da uzme devojkicu iz zdrave porodice.

Telesno zdrava porodica je onda zdrava ako je razgranata, ako su bar dva kolena zdrava tako da ne umiru od jektike, vodene bolesti i raka, da ne boluju od škrofuloze, i rahitisa, dijabetesa, reume, miastenije, neurastenije, ludila, histerije, hipohondrije, tabesa itd. Treba paziti i na to, da li ima staraca i baba u porodici ili svi mladi pomru u porodici, da li su roditelji, braća, sestre, jedri, rumeni, veseli, vedri, okretni ili kunjaju, venu.

Moralno zdrava porodica je ona u kojoj svi članovi pošteno žive od svog umnog i telesnog rada, u kojoj nije bilo ubica, lopova, zločinaca, varalica, bekrija, lola, pijanaca, bludnica, brakolomaca, lenjivaca, izdajica, odroda. Istina je da devojkica iz porodice okaljane ne mora biti nevaljana, ali je sve to znak da je porodica slabih živaca i slabog karaktera, pa je moguće da će to naslediti i deca.

Ekonomska zdrava porodica je ona koja polagano radom i štednjom napreduje, pa makar ne bila bogata ni imućna. Porodice koje su još vrlo bogate ali nazaduju obično nisu sasvim zdrave. Najviše se treba čuvati porodice koja je osiromašila svojom krivicom zato što nije valjala, no ne treba zaboraviti da često osi-

romaše baš najbolji najpošteniji, najpametniji i najenergičniji ljudi ako se slučajno prevare u računu pa se u svom samopouzdanju upuste u velike špekulacije u kojima ih snađe nesreća, potopi se lađa s hranom, poplavi voda uzoranu zemlju, nagori žetva, ili šuma, pocrkaju svinje ili naiđe rat i zatvore granicu i sl.

Telesno zdravlje devojkice je prvi uslov da možete osnovati jednu zdravu porodicu. Ja ću vam ovde samo u glavnim potezima ocrtati na šta treba da pazite.

Uzrast devojkice treba da je proporcionalan, ili visina tela naspram širine grudi, a pleća ne treba da su prevelika. Kod ženskinja trup treba da je velik a noge da su kratke, devojkica „tanka a visoka kao vita jela“ obično je slaba jer lako oboli od sušice. Žena uvek treba da je nešto niža od muža. Najbolja je žena srednjeg uzrasta velikog dugačkog trupa i širokih pleća sa nogama okratkim.

Debljina mladih devojkica nije uvek znak dobrog zdravlja ni onda ako je devojkica u licu rumena. Mladi ljudi od 15—30 godina i muški i ženski obično su dosta mršavi. Prekomerna debljina je znak duševne i telesne tromosti, a čudnovato je da neobično debele mlade žene lako postaju zarazni bolesnici, osobito posle porođaja. Osim toga ja sam primetio da vrlo debele mlade žene rađaju slabu bolešljivu decu i često ne umeju da doje. Odveć mršava devojkica odveć često je bolesna. Mlada devojkica, udavača treba da je punačka, ni odveć debela ni odveć mršava.

Bledilo na licu devojčkom uvek je sumnjivo, to i onda, ako znate da devojkica mora biti bleđa već zato, što uvek sedi u sobi i što se nikad ne šeta. Samo treba da znate, da ono što narodne pesme počinju „belo lice rumen jagodice“ obično nije znak zdravlja, i ako je izraz lepote i umiljatosti. Rumeno na licu devojčkom mora biti tako da se osim jagodica na licu vidi, da ima i dosta krvi.

Lepota i pravilnost, osobito devojčskog lica, predstavlja neko telesno savršenstvo, pa iz tako harmonično razvijenog devojčskog lica obično zaključujemo da postoji harmoničnost duše i karaktera. Na tako zaključivanje imamo puno pravo kod onih naroda koji se ne mešaju sa drugima, i gde je lepota postala usled stogodišnjeg odabiranja u malom krugu. No u današnjem kulturnom svetu mešavina je velika, pa usled toga može lako da se desi, da baš lepa devojkica bude prevrtljiva karaktera, te ljuto može stradati onaj koji pri ženidbi traži samo telesnu lepotu.

Pogreške i mane na devojkici, ako su slučajno kasnije nastale, a ako nisu od rođenja, ne treba mnogo da smetaju pri izboru žene. Na pr. ako je žena kao dete pala i udarila oko, te se navuklo „belilo“ na zenicu, to ne smeta kao onda, ako je belilo na oku nastalo usled škrofuloze. Ne smeta ako devojkica ne čuje dobro jer je prebolela šarlah. Ne smeta mnogo ni slomljena noga, izgubljen zub, otkinut prst, i svaka druga stečena mana.

Prilikom ženidbe važno je obratiti pažnju na prividno zdravlje, jer devojkica može da boluje od neke bolesti koju taji, na pr.: od padavice, histerije, trahoma, ili da je ranije kašljala i bacala krv i td. Protiv svega toga se osigurava, ako se pazi na takvu porodicu ili se raspituje za oca, mater, tetku, strica, braću, sestre, je li kogod od njih bio bolestan od histerije, ludila, tuberkuloze, je li bilo u porodici zločinaca, varalica, kradljivaca i td.

Duševno zdravlje devojkica isto je tako važno kao i telesno zdravlje, ako hoćete da se oženite i osnujete snažnu, dugotrajnu porodicu. No velika je nevolja što za duševno zdravlje nema pravoga merila, nego moramo indirektno, iz devojčinog vladanja, da zaključujemo kakva je. Omladina sklappajući brak treba da osniva porodicu u toj nameri, da i potomstvo ostane intelektualno-gospodsko, pa zato mora mnogo više paziti na defekte razuma i morala nego običan seljak. Osećaji valjane devojkice treba da su fini, uzvišeni i plemeniti a ne svakidanski i životinjski. Devojkica kojoj samo imponuje jelo, piće, bogatstvo i raskoš, koja ne uživa u pesmi, muzici i ne ume u svojim osećajima da se uzvisi nad najobičnijom paorskom zurlom, ne može nikada biti prava gospođa, i ako je uzmete za ženu, smesta će vam u kući smetati, neće vam znati vaspitati sinove, a vama neće biti mila i dostojna drugarica, a vašoj rodbini neće biti po volji.

U duši devojčkoj teško ćete poznati nagone strasti, jer zbog potištenosti ženskinja ne mogu da izbiju na površinu kao kod muških, jer devojkica i njena okolina to taje i jer se svaka devojkica mora i zna pretvarati.

Razum i pamet lakše je proceniti i kod obične i kod gospodske devojkice, koja je vaspitana i koja je nešto učila. Za kratko vreme iz razgovora možete se orijentisati da li ima dobro pamćenje, da li logično misli i da li pameću može kontrolisati nagone i savladivati strasti. Zbog toga što devojkice ne uče mnogo, ne mo-

žete tražiti veliku sumu znanja, ali treba da znate proceniti, dali bi devojka mogla mnogo naučiti, a to je nužno, jer treba da znate, da vaša žena treba da rađa vaše sinove, darovite, sa dobrim mozgom!

Poštenje ili moral su najfinije duševne osobine iz kojih zaključujemo na valjanost živčanog sistema. Od poštenog čoveka ne zahtevamo samo da pomoću svoje pismenosti, savladuje svoje nagone i strasti, pa da zbog svoga egoizma ne dođe u sukob sa Zakonima, jer to je samo lukavost, strah i pamet. Od poštenog čoveka tražimo da svojevolejno, rukovođen svojim finim altruističnim osećanjima poštuje državne i crkvene zakone i da održava društvene običaje, pa da nikoga bez nužde ne ukori i ne vređa. Poštenje je izraz i dokaz najveće umne i moralne snage i zato poštenoga čoveka svaki član društva voli, odlikuje i pomaže. Poštenje je usled toga u borbi za opstanak užasno oružje. Bez poštenja nema prijatelja. U bračnom životu treba da branite poštenje u najširem smislu reči, jer je brak najintimnija i najtešnja zajednica između muža i žene, ne samo da zajedno uživaju nego da zajedno rade, teku i decu vaspitaju, da sa najvećim poštovanjem jedno drugo pomažu u nevolji. Tu, laž, neiskrenost, samozhivost i strast sve ruši.

Ako nemate dovoljno kriterijuma da ocenite poštenje jedne devojke, koja se može uvek pretvarati, uvek tada morate posmatrati njenu porodicu jer poštenje, kao najfiniju duševnu osobinu, ne može naslediti kei od nepoštenih roditelja.

Dobrota srca nije uvek jednaka, jedared znači vrhunac pameti i poštenja i uzvišenu plemenitost duše i od neopisive je koristi za društvo i za porodicu a drugi put je znak slabe pameti i može da postane žrtva, kad nepošteni i nevaljali to u svoju korist upotrebe.

Lepota devojka treba da predstavlja neko telesno savršenstvo kao znak da je i duša savršena. Kad je telo simetrično i harmonično razvijeno, onda mi instiktivno sa punim pravom zaključujemo da u tom telu postoji simetrija i harmonija duše i karaktera. Lepota devojka ujedno je i najveća draž za ljubavni nagon i time služi za odabiranje i stvaranje boljih, za popravljavanje podmlatka, i za usavršavanje rase i celoga čovečanstva. U lepoti devojka ne uživaju samo razdražljivi mladići koji očarani pesme pevaju, nego u lepoti uživaju i hladnokrvni stari, jer simpatiziraju sa pretpostavljenom dobrotom duše.

Lepota devojke ne očarava samo slikare i pesnike, nego je i inače u običnom životu vrlo važna, a u borbi za život je često presudna, jer rešava sudbinu devojke, žene i muža. Zato kod svih naroda na svetu sve devojke i žene pokušavaju na razne načine da uveličaju svoju lepotu, da se okite, odenu i obuju tako da što lepše izgledaju. U modernom kulturnom svetu ta veština polepšavanja, kozmetika, najviše je napredovala kod glumica, koje sve moguće upotrebljavaju, čak i gracioznost u kretanju i mirise i parfeme da potenciraju svoju lepotu i da kod vatrenih mladića i raspaljivih starčića razbude ljubavni nagon, a time što veći uspeh postignu.

Pojam ženske lepote vrlo je rastegljiv, pa zato svi pisci okoliše i niko neće da tačno definira u čemu se sastoji upravo ženska lepota. Osim toga kad ženske idu od glave do pete odevene tako, da većina ljudi ne vidi žensko telo golo, nago u celini, nego rasuđuje lepotu većinom po onome što vidi na licu. Zato treba paziti da se omladinac ne zanese odviše za lepotom.

Ekonomsko zdravlje se ogleda u devojčinom mirazu. Prošla su ona „zlatna“ vremena kada je otac mogao svoju kćer za skupe pare „prodati“. Kod nas ima još krajeva gde je sramota tražiti miraz na pr. u Hercegovini. No kod naše gospode odavno je svega toga nestalo i to ne samo kod nas, nego u celom modernom kulturnom svetu. I to nije nikakvo zlo! To što danas u očima sveta svaka devojka sa velikim mirazom mnogo više vredi nego devojke sirote bez miraza, nije znak da se vrlina ne poštuje i da je moral sasvim pao.

Ja sam rekao da vi omladinci svršeni maturanti i diplomirani doktori i stručnjaci imate svedožbu, crno na belo, da mnogo vredite, a devojke to nemaju. U modernom gospodskom društvu devojkama tu svedožbu zamenjuje miraz, koji je merilo i svedožba, da je devojka od čestite i valjane porodice i da zaslužuje da postane gospođa. Što miraz i novac nije uvek sigurno merilo, to je opet drugo nešto, a što ima valjanosti devojaka i bez miraza, to je opet nešto treće. Tamo gde je narod zdrav i gde je društvo zdravo, miraz ne samo da nije škodljiv, nego je zaista koristan. Utakmica je slobodna i u trgovini i u ekonomiji. Samo energični, vredni, zdravi i pametni ljudi mogu steći nešto, a da se steče neko veće imanje, nužno je kadgod dve i tri generacije da rade i da štede. Otuda je onda jasno da je miraz svedožba valjanosti porodice. Samo miraz tražiti i na ništa drugo ne gledati nedostojno je omladinca učenog čoveka. Ima slučajeva da bogataški sinovi neće da

uzmu najbolje devojke, zato što nemaju „dosta“ miraza, i zadovolje se sa lošijom devojkom koja ima veliki miraz. Najstrašnije je kada svršen stručnjak, koji je tek dobio diplomu, pa sme i može da radi, odmah hoće u „penziju“, kako ne bi ništa u životu radio, pa traži devojku sa velikim mirazom, od čijeg dohotka, može bez rada, gospodski živeti, još ako zbog toga uzme još devojku ili krležjavu ili bolesnu.

Kod nas gospoda brzo degenerišu, već u drugom, trećem, četvrtom kolenu počinju posrtati i ekonomski ili fizički propadati, a narodna inteligencija je još nova pa nema tako velikih kapitala, koji se ne bi mogli potrošiti, zato ima malo bogatih devojaka u degenerisanim porodicama. Kod nas devojke sa lepim mirazom još uvek predstavljaju neku superiornost. Ipak treba da znate kada birate devojku da je tražite iz porodica koje napreduju a ne iz porodice koja je zastaia ili koja nazaduje. Kod napredne porodice mali miraz više vredi nego kod nazadne veliki.

Radi vašeg ravnjanja reći ću vam šta se u običnom životu traži i na što treba da se pazi ako hoće mladu devojku da uzme za ženu. Lepa devojka treba da je zdrava i da joj se na licu ogleda zdravlje i veselje, a ne bol i muka. Ako su oči bolesne od trahoma, ako su zubi pokvareni, ako je devojka mršava i bleđa, ako smrdi iz usta, ili ako joj znoj ima kakav zadah, gubi mnogo od svoje lepote. Istina i bolesna, pa čak i mršava devojka, može biti lepa ali samo za oko, ali pošto u nama prevladuje osećaj sažaljenja ili straha obično previdimo lepotu. Lepa devojka treba da je mlada, iz mnogo razloga ne treba uzimati prestare devojke. Mlada je vesela naivna lakomislena, pa kada je zdrava i na licu joj se uvek ogleda osmejak i dobroćudna blagost a to je nužno za ljubav više nego ozbiljnost i strogost. Mlada je devojka već i zato lepša što nije ni predebela ni premršava, nego je tek punačka utoliko da se konture tela prijatno zaokruže i zaoble. Dokle je devojka mlada vrlo je teško reći, ali prava mladost umiljatost i naivnost traje do 25, najviše do 30 godina. Naša inteligencija se obično kasno ženi čak i posle 30 godina, usled toga se gospodske devojke kasnije udaju, obično kada ih najprva i najlepša mladost prode posle 20 godina. Šteta i nadrikulturno zlo.

Lepa devojka treba da je pravilno razvijena, pre svega treba da je simetrično razvijena, leva i desna polovina tela tako i lice. Osim toga treba da su joj pojedini delovi tela srazmerno veliki. Dužina ruku i nogu, dužina trupa, veličina glave, a na licu osobito nos i usta, čelo, oči, vilica, treba da su proporcionalni. O tome postoje čitava pravila (Kanoni) i merila (Moduli) no to je nužno samo za slikare i vajare, a za obične mladoženje dosta je, da od oka, mogu prosuditi proporcije. Pazite da usta nisu prevelika, oči premale, da čelo nije prenisko, i da vilice nisu pregoleme a usne predebele i da zubi nisu odviše pronasti, jer su to obično znaci inferiornosti. Malo veći nos ne smeta mnogo jer može biti nuzredno nasleden i nije znak inferiornosti, osim možda odviše prav nos. Lepa devojka treba da je obična izgleda, kao što odgovara rasi, od koje je poreklom. Srbi su narod bele kože pa i naše lepote treba da su belokože. To i sam narod priznaje, zato naše cure potenciraju lepotu belilom. Srbi su narod srednjeg uzrasta i zato lepote ne sme biti odveć golema, ni suviše malena. Usled toga ni lice ne sme biti ni predugačko, kao u pregermana, ni preširoko kao u mongola. Srbinu danas potpuno lepa može biti samo Srpkinja, ili Nemica ili Mađarica koja izgleda tako, da je ne može razlikovati od prave Srpkinje. Crnica, Arapka, Mongolka, pa čak i prava Ciganka, pravom Srbinu ne može biti potpuno lepa. Da je to tako, najbolji je dokaz, što se Srbi većinom i žene samo Srpkinjama premda moramo priznati, da je tome uzrok isti običaji i isti, jezik i osećaji i vaspitanje.

Lepa devojka treba da ima sve ženske osobine na sebi, o pravim ženskim osobinama neću da vam govorim, jer ih svi znate, nego ću da vam spomenem tako zvane sekundarne, sporedne ženske osobine, na koje dobro treba da pazite. U prvom redu treba da izgleda detinjastija nego muški, mora imati nežnu belu kožu, okruglasto punačko lice, gracilne kosti, zaobljene zglavkove i kukove, sitan glas, alt ili sopran, i manje dlakavo telo, osobito ne sme imati brkove. Ujedno je i prava ženska narav detinjastija nego muška, veselija, lakomislenija, površnija, nelogičnija, voli igru, pesmu i svirku.

Lepa devojka treba na licu da ima kontraste da bi se oko nehotice zaustavilo na njenom licu i razgledalo pojedinosti. Plava devojka kojoj su koža i kosa i obrve i trepavice kao izbeljene, i crnka, kojoj je i koža i kosa i obrve sve jedno crnilo, ne mogu biti lepe. Obično je ono lepo što je šareno, na čemu ima nekog crteža, udubina i ispupčina, a najlepše je ono na čemu je pored crteža i šarenilo boja. Koža na obrazima i na čelu treba da je bela, da su jagodice rumene, usne crvene,

kosa vrana, obrve i trepavice crne, zubi beli, oko veliko da se vidi belina, i da od nje kontrastira crna zenica. Eto zbog toga su kod nas i svuda ponajviše devojke crnomanjaste najlepše. Zato pevaju Bačvanke: „Tri bi plava za jednoga dala za jednoga crnomanjastoga“. Da bude što lepša sujetna devojka i mlada žena potenciraju šarenilo boja veštački, pa obraze bele i rumene, obrve vrane, ispod očiju i iznad nagarave, neke preterano, čak u oko i atropin sipaju, da crna zenica bude veća, a šareno odelo pozvano je da još veća poveća lepotu.

Đačka omladina kao cvet naroda treba da se ženi sa takvom devojkom koja je pretstavnik najvišeg ženskog savršenstva i zato mora paziti na neke osobine, koje znače da takva devojka antropološki nije od najsvršenijih. Te osobine su malo nisko čelo, vrlo ispućene jagodice, odveć dugo i odveć okruglo lice, krivo usadeni zubi, prevelika donja vilica, tako da donji zubi stoje ispred gornjih, vrlo kratak i grbav nos, tako da se vidi u nozdrve, odviše jake obrve koje se sastaju, vrlo malo crno oko, i td. Obično se računaju kao znaci inferiornosti.

Pošto danas još niko ne zna kakva je razlika između plavih i crnomanjastih, dali samo u intelektu i u energiji, volji ili naravi i u silovitosti nagona ili u imunitetu naspram bolesti i klimi, ne mogu vam ni ja davati saveta, hoćete li birati plavuše ili garavuše, i među jednima i među drugima mnogo zdravih i lepih i dobrih a i od plavih i od crnomanjastih možete dobiti sinove koji će moći dostići vrhunac savršenstva. Najviše pazite da ne bude između muža i žene odveć velika razlika u telesnim osobinama.

Neću da vam pripovedam o lepoti srpskih devojaka mnogo ali ću vam reći da su ne samo meni, nego i mnogim strancima srpske devojke prosečno lepe i da je uopšte srpski narod od najlepših naroda u Evropi. Među našim paorkinjama ima izbor lepotica, pa nije nužno da tražite i uzimate tuđinke. Oni koji se suviše zanose za lepotom devojčakom i misle da je pri ženidbi glavno uzeti savršeno lepu devojku, hoću da spomenem da u borbi za život uvek srednji ljudi najbolje prolaze, ono što je neobično dobro mnogo stradava, isto tako kao i ono što je vrlo zlo, pa tako i neobično lepo kao i vrlo ružno. Srednji kvalitet pobeđuje, jer se najbolje ume da prilagodi.

Ako omladinac hoće da uzme velikovarošku tuđinku treba u svakom slučaju da uzme bolju od sebe, a nikako, u čemu god, goru od sebe. Najposle ću primetiti da je omladinac vaspitan i školovan srpskim novcem i mukom pa je moralno i obavezan da se ženi srpkinjom i da usreći srpsku momu, i ako nigde, a ono pri ženidbi i udadbi treba da vlada pravilo, svoj svome. Zapanimo da tuđin kada uzme Srpkinju za ženu skoro uvek izabira najbolju, najlepšu, i najbogatiju, a Srbin obično naopako. Omladinac koji uzima devojku iz svog naroda može uzeti Hrvaticu, Šokicu ili Bunjevku, katoličkinju. Kad ne bi bila tako užasna mržnja, mržnja među raznim verama ne bi o tome ni govorili, osobito danas, kada više Konkordat ne važi. Pošto su katolici i pravoslavni štokavci, sasvim istog porekla i iste krvi, osobito oni koji pomešano žive, možda bi za zbliženje srpske i hrvatske inteligencije bračna mešavina najbolja bila, ali bi onda vaspitanje naše omladine moralo biti drugačije.

Zbog toga što se Hrvati žene katoličkinjama drugih naroda oni su pozvani da ublaže „Drang nach Osten“ i da polagano, mirnim putem pretope u Jugoslovene sve strance koji u naše krajeve dođu. Hoće li oni to moći učiniti to je drugo pitanje. U prvo vreme Hrvatima će vrlo škoditi mešavina i ako se mešaju sa srodnim narodima i sa takim koji su se aklimatizovali već u našim krajevima. Škodice im što ta mešavina u prvim pokoljenjima stvara mnogo sebičnjaka a malo pravi rodoljuba. No nemojte misliti da je sebičnost i materijalizam samo od štete. Ima u njemu i mnogo dobra. Najveće je dobro što se stvaraju kapitali i što se krše mnogi stari običaji okorele teoretike, zablude i predrasude, te se tako potire što ne valja. Žena iz drugog naroda neće da zna za stare glupe običaje, a muž neće da primi ženine predrasude, te se tako potire što ne valja, a ovladaju nove i bolje ideje i običaji. Osim toga, Hrvati ženidbom sa katoličkinjama, drugoga naroda obnavljaju krv, popravljaju rasu i niveliraju etnografske razlike, od neprijateljstva stvaraju sebi prijatelje, i u svakom pogledu jačaju, jer ne uzimaju ološ nego biraju najbolje žene. I zbog toga će vremenom Hrvati možda nadvladati sasvim Srbe. Ja sam vam već rekao da je srpski verski separatizam našem narodu užasno škodilo. Zbog tesnogradosti otuđili su se Šokci i Bunjevci a o Turcima i da ne govorim. Srbi ne mogu da asimiliraju drugi narod, ni onda kada mu nametnu svoj jezik. Najlepši primer o tome imate u Kamenici u Sremu. Spahiluk je naselio Mađare biroše, pa su ovi živeći među Srbima zaboravili svoj maternji jezik i čar-

daš i sasvim se posrbili i naučili kolo da igraju, ali su sada Hrvati. Narod je naš tako izmešan da valjda ne bi ništa škodilo kada bi se obični ljudi ma iz koga kraja ženili. Samome seljaku ne škodi mnogo mešavina, jer za seljački život nisu potrebni bog zna kakvi geniji ni osobiti karakteri. Gospodi mnogo više škodi mešavina raznih rasa i karaktera. Pa šta vidimo! Naši se seljaci žene iz najbliže okoline, ali ne u sasvim malom krugu, dok gospoda se rode u jednom kraju, pa se vrlo često odele i žive daleko od svoga rodnog mesta, i često se tamo ožene. Posledica od svega toga je da su seljačka deca zdravija i bolja nego gospodska deca. Čak i tvrdih karaktera, rodoljuba i ideala ima među seljacima više. Šteta od urobine ili ženidbe u tesnom krugu, nije bog zna kako velika, na drugoj strani hasni, kada se narod prilagodi vremenom na težak telesni rad i ima neku direktivu za život, dok se gospoda batrgaju od jedne nezrele direktive do druge, i krhaju boreći se.

Mešavina gospodskih porodica a osobito mešavina varošana i doseljenih iz sviju krajeva sveta, najviše škodi svakom narodu jer se često rađaju nestalna deca neobuzdanih nagona i karaktera, nevaspitana i nekonzervativna i vetropirna koja većinom samo nadrikulturno zlo šire po narodu i narod kvare.

Omladina kada svrši školu i kada treba da se ženi i osnuje porodicu, duševno i telesno jaku, da porodica može da bude dugovečna, da bi i mi jednom imali gospodske koljenoviće, da naš narod ne mora svaku gospodsku generaciju da neguje iz opanaka. Zato ne valja da se gospodin, školovan omladinac, ženi iz daleka, osobito treba paziti zbog zdravlja dece, zatim na običaje, etnologiju, klimu i vaspitanje. Bačvanin ne valja da se ženi planinkom, brđanin ne treba da ženi primorku, srbin ne treba da se ženi iz makedonije i obratno. Ako se kogod ženi iz dalekog kraja a ženiti se mora, treba da pazi da mu žena bude iste telesne konstitucije, da je plava ako je on plav, da je crnomanjasta ako je on crnomanjast, da bi potomstvo bilo što bolje i stalnije.

Iz koga staleža treba da se ženi omladina?

Ma koliko se pričalo o ravnopravnosti i jednakosti građana toga nikada u istoriji nije bilo, a nikada neće ni biti, pa ni u idealnim državama ne može biti. Uvek jači tlači, i ima veća prava! U modernoj državi je jači onaj ko je pametniji! Đačka omladina je najjači deo naroda, pa kada se ženi, ne treba da kvari i „tanji krv“ uzimajući slabe žene, nego treba da gleda da potencira i pojača krv uzimajući što bolje žene.

Podčinjenost i nevaspitanje (neškoloavanje) ženskinja užasno smeta pri izboru žene, jer osim nekoliko pripravnica učiteljskih škola i novih doktora, nemamo doktora sa svedodžbom umne i moralne valjanosti, koje se najviše traže i koje najviše treba našoj omladini, ako će da se ženi, kao što bi trebalo. Podčinjenost i neškoloavanje ženskinja sa druge strane je opet divna ustanova, jer ne dopušta da se najbolje i najpametnije, najkarakternije ženske emancipiraju, da se vaspitaju tako da mogu bez muža slobodno živeti i da ne propadnu u borbi za život, ne izroditi potomstvo. Eto vidite i nevaspitanje ženskinja baš je dobro za odgajivanje i vaspitanje što boljeg potomstva, a usled emancipacije žena, baš najbolje žene ne bi rađale! Kad nemate svedodžbe o valjanosti ženskinja kako ćete ih birati? po ocu! Nemaju ni svi ljudi svedodžbe valjanosti, crno na belo, ali imaju svedodžbu koja se vidi po njihovom uspehu u borbi za život i po ugledu društvenom. U našem društvu nemamo „kineskim zidinom“ ograđene staleže nego je otvoreno polje za utrkivanje, tako da bolji članovi jednog staleža dosta lako mogu popeti u drugi viši stalež ako su vredni i valjani. Šta više pomoću stipendija i drugih ustanova, može čestit mladić iz najnižeg staleža da za desetak godina preskoči sve i da se popne u najviši stalež inteligencije i učene gospode. To može biti ali jeli to baš uvek dobro, i da li uvek najbolji preskaču to je drugo pitanje. Obično u životu ljudi ne preskaču staleže nego se od kolena na koleno penju iz jednog staleža u drugi. Radnički sin postaje zanatlija, unuk trgovac, praunuk učen činovnik ili pravi naučenjak koji svršava univerzitet.

Naspram ženskih narod je nemilostiv, zato što nema garancije ni svedodžbe za valjanost, društvo ako i pusti paorskog sina da postane gospodin, ne dopušta to devojčkama. Pa uglavnom tako i treba da bude! Ipak ako je otac devojčin valjan i ako je pokazao i ako je dokazao svoju valjanost time što je znao novac steći i devojci miraza pripremiti dopušta se u društvu da se devojka iz jednog staleža podigne u viši stalež udadbom, ali se u tom novom društvu dugo mršte i sa nepoverenjem gledaju na osvajačicu.

Velikoškolska omladina treba da se ženi u prvom redu iz gospodskog (školanog) staleža i to iz više razloga. Prvo, devojčin otac je pokazao valjanost kada je položio ispite i postao gospodin (školan), pa je verovatno da će mu i ćerka biti valjana osobito, ako joj je i majka dobra. Drugo, gospodska devojka je odrasla u gospodskoj kući vaspitana je za gospodstvo pa muž dobija gotovu gospodu koju ne mora sam da vaspitava. Treće, sa gospodskom devojkom srode se druga gospoda od upliva, pa ima jače prijatelje, lakše i bolje može napredovati. Četvrto, gospodska devojka poznaje šta je pravo gospodstvo, pa bolje može vaspitati podmladak. Peto, gospodska devojka većinom donese dosta novca i opravu za kuću, pa mužu olakša početak samostalnog života. Šesto, gospodska devojka osim što je prosečno lepša telom ima prosečno bolju dušu i pamet, pa je verovatnije da će i deca biti darovitija. Sedmo, treba gospodin da uzme gospodsku devojku jer se ona drukčije uopšte ne može udati, sem ako ne pođe za tuđina i td. Ja vrlo dobro znam da u nižim staležima ima vrlo dobrih devojaka i da među gospodom osobito kada počnu degenerisati, ima loših devojaka. Velikoškolska omladina u drugom redu treba da se ženi iz trgovačkog staleža. Ovde ja ne podrazumevam samo one kojima su i dedovi bili trgovci, nego i one koji su počeli kao zanatlije pak se oteli radom, štednjom, špekulacijom i razgranavši zanat vode trgovinu sa svojim espapom. U trgovce računam i poduzetnike paorskog porekla, ako su stekli pa sada trguju sa svinjama i rogamom marvom, sa drvima, sa vinom, žitom i td. Osobito one trgovačke porodice koje već u drugom kolenu žive dobro i ekonomski napreduju, daju neku garanciju da su im kćeri valjane. U današnjem društvu takve devojke uče i neke škole i mešaju se u bolje društvo, i imaju dosta miraza, a ono što im fali od pravog gospodstva naknade time što su obično telesno zdravije nego devojke od stare gospodštine i što su više naučene na rad u ekonomiji.

Dobru devojku iz čestite napredne trgovačke kuće i ako nema veliki miraz, svuda rado primaju u gospodske kuće i takvoj ženidbi ne opiru se ni otac ni mati mladoženje. Za stare gospodske kuće često je vrlo nužno da im se sinovi ožene iz trgovačke ili zanatlijske kuće, da obnove ustajalu porodičnu krv sa svežijom, mlađom, da poprave finansije i da spreče dalju degeneraciju i propast koja pretila porodici zbog gospodskog nerada i dembelškog života.

Eto to su moji saveti kako treba omladina da se ženi.

ZAKLJUČAK

Obradujući medicinsku literaturu Sombora XIX veka, piscima je pala u oči disproporcija radova dr Radivoja Simonovića u publikovanju medicinskih radova, i radova iz ostalih domena nauke. Zainteresovani zašto je dr Simonović štampao svega 8 radova iz oblasti medicine, iako je pripadao grupi lekara Srba, zdravstvenih prosvetitelja Vojvodine, pisci su pronašli da je dosta svojih radova poklanjao u rukopisu svojim popularnim prijateljima oko kojih se okupljao narod. Ti su radovi čitani po raznim salonima, kafanama, i drugim mestima, a kasnije prepričavani, i na taj način oni su postizali svoj cilj, zdravstveno prosvetavanje i dizanje zdravstvene kulture. U to vreme zdravstveno propagandni časopis „Zdravlje“ nije izlazio. Počeo je izlaziti tek 1906. god. u svom trećem periodu izlaženja. Pisci su sakupili izvestan broj radova u rukopisu dr Radivoja Simonovića, koje žele na ovaj način publikovati. Radom „Omladina treba da razmišlja o ženidbi“ pisci su počeli objavljivanje istih.

LITERATURA

¹ Demenesku P., *Dr. Konstantin Peičić, lekar kulturni i prosvetni radnik*. Zbornik radova, II naučnog sastanka, Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine. Vršac, 1970, 2, 65-68. — ² Protić M., Pavlović B., *Domaći lekar, prvi stručni medicinski časopis i njegov udeo u prosvetavanju Banata*. Zbornik radova

II naučnog sastanka, Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine, Vršac, 1970, 2, 101-106. — ³ Grujić V., *Milan Jovanović-Batut i naša zdravstvena kultura*. Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, 1975. — ⁴ Grujić V., *Pionirski zdravstveno prosvetiteljski zahvati Dr. Milana Jovanovića-Batuta*, Zbornik radova, V naučnog sastanka, Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine, Novi Sad, 1973, 353-359. — ⁵ Stanojević V., *Prof. dr Milan Jovanović-Batut. Ličnost i delo*. Srpski arhiv, 1962, 90, 9, 889-891. — ⁶ Ramzin S., *Prof. dr Milan Jovanović-Batut kao higijeničar*. Srpski arhiv, 1962, 90, 9, 886-889. — ⁷ Dragić M., *Prof. dr Milan Jovanović-Batut kao zdravstveni prosvetitelj*. Srpski arhiv, 1962, 90, 9, 889-891. — ⁸ Đorđević S., *Prof. dr Milan Jovanović-Batut i „Srpski arhiv za celokupno lekarstvo“*. Srpski arhiv, 1962, 90, 9, 892-895. — ⁹ Zelić M., *Mi somborci smo ponosni što je dr Batut živeo u našem gradu i pokrenuo časopis Zdravlje*. Zdravlje, jubilarni broj 1880-1980, Beograd, 1980, 3-4, 6. — ¹⁰ Popov K., Antić Đ., *Medicinske škole i fakulteti u Ugarskoj do Prvog svetskog rata*. Zbornik radova I kongresa za istoriju zdravstvene kulture Podunavskih zemalja, Novi Sad, 1975, 79-95. — ¹¹ Miškov D., Rėti E., *Medicinski fakulteti u Trnavi, Budimu i Pešti i njihovi daci značajni za zdravstvenu kulturu Jugoslovena i Mađara*. Zbornik radova I kongresa za istoriju zdravstvene kulture Podunavskih zemalja. Novi Sad, 1975, 99-110.

THE YOUNG OUGHT TO THINK ABOUT MARRIAGE.
OUT OF THE COLLECTION DR. RADIVOJ SIMONOVIC'S
NOT PUBLISHED MEDICAL WORKS

Kosta POPOV, Đorđe ANTIĆ, Vojislav SMILJANIĆ and Vladimir BLANUŠA

Working up the medical literature of Sombor from the XIXth century the Authors noticed a disproportion in publications of medical studies and other branches of knowledge. They were keen on knowing why had Dr. Simonović published only 8 medical studies although he was a member of a group of Serbian doctors hygienic enlighteners of Vojvodina. Later they found out that he had given a lot of his manuscripts to some well known friends of his. Those works were read in saloons, coffee-rooms and other places later retold and so reached their aim the hygienic enlightenment and the development of hygienic culture. At that time the hygienic propaganda newspaper "Zdravlje" did not issue. It appeared again only in the 1906. The Authors have gathered some of Dr. Simonovic's manuscripts. They intend to publish them in order to save them from ruin. By "The Youth ought to think about marriage" the Authors have begun their conservation.

(Rad je primljen u Uredništvu 31. XII 1980. god.)